

Ert dnr: U2007/3095/F
Vårt dnr: 8000-106/07

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Remiss: ”Grönbok. Nya perspektiv på Europeiska forskningsområdet” COM (2007) 161 och SEC (2007) 412/2

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA) har beretts tillfälle att yttra sig över rubricerade Grönbok. Med anledning av detta vill akademien ge följande synpunkter.

Allmänna synpunkter

Det är värdefullt att kommissionen tagit initiativ till en fördjupad debatt om det europeiska forskningsområdet. Initiativet är nära knutet till den globala utvecklingen.

KSLA finner dock att det underlag som presenteras i Grönboken inte är tillräckligt för att i nuvarande form kunna ligga till grund för beslut om de långsiktiga inriktningar som föreslås. Därtill vill KSLA peka på några lämpliga åtgärder både inom unionen och nationellt för att utveckla underlaget i Grönboken och gå vidare med en utvecklingsstrategi.

Grönbokens bakgrund

Den allmänna bakgrunden till Grönboken är:

- den ambitiösa och generella vision som formulerades i Barcelona kommer inte att kunna infrias som tänkt 2010,
- den europeiska forskningens underfinansiering,
- fragmentiseringen av resurser inom EU.

Grönboken för mot denna allmänna bakgrund fram sex principer som närmast kan betraktas som delstrategier i en utvecklingsprocess:

- fri forskarrörlighet,
- infrastruktur i världsklass,
- excellenta forskningsinstitutioner,
- effektiv kunskapsförmedling,
- välkoordinerade forskningsprogram,
- öppenhet för deltagande från tredje land.

Ofullständigheter i Grönboken

Grönboken redovisar inte några mål för den utvecklingsprocess som ovanstående sex delstrategier avses leda fram till. Vad vill kommissionen uppnå utöver den generella visionen att EU skall vara världsledande inom forskningsområdet senast 2010? Utan tydliga mål för processen är det svårt att kommentera strategin.

Grönboken behandlar enbart forskning. Detta är egendomligt med tanke på att erfarenhetsmässigt är innovationssystemen svaga i EU och även internt inom flera av medlemsstaterna. Detsamma gäller kopplingar mellan forskning, innovation, kommersialisering och utbildning,. Detta anses ofta vara en huvudorsak till att t.ex. USA och Japan är mer framgångsrika i forskning och kommersialisering av forskningens resultat. För att kunna föra en framtidsorienterad diskussion om hur forskning och forskningens resultat skall kunna nyttiggöras inom EU måste Grönboken kompletteras med analys och förslag rörande utveckling av ändamålsenliga innovationssystem och modeller för samspel mellan forskning, innovation/kommersialisering och utbildning.

Vikten av att industrin deltar i och bidrar till den offentliga forskningen nämns på flera ställen i Grönboken. Det saknas dock helt förslag till hur man bör åstadkomma bättre samverkans- och samarbetsformer.

Å ena sidan lyfter Grönboken flitigt fram fragmentiseringen av forskningen inom EU och de hinder som detta anses förorsaka, utan att förklara om man avser fragmentisering av forskningens prioriteringar eller bland utförare, finansierare etc, eller om man avser fragmentisering i alla led. Å andra sidan understryker Grönboken att Europa bör dra fördel av den stora mångfald som finns inom unionen, särskilt efter utökningen till EU 25. Men Grönbokens diskussion i dessa frågor ger ändå ett klart intryck av att kommissionen bör styra hårdare i unionens prioriteringar och att medlemslänternas prioriteringar skall ansluta till kommissionens. Därmed skulle Europa kunna arbeta mera enligt forskningssystemen i t.ex. USA eller Japan, som av kommissionen framhålls som goda förebilder i detta avseende.

Vi har ju en liknande nationell diskussion i Sverige där universitetens och högskolornas fokusering är i fokus.

Väl värt att notera är att Grönboken inte diskuterar vad unionen bör fokusera på inom forskningsområdet. Analysen för att kunna ange lämpliga områden saknas helt enkelt.

EU har ca 4 000 universitet, medan USA har ca 3 300. De 200 främsta universiteten (6 % av totala antalet) i USA har ca 95 % av de federala anslagen, medan de 200 främsta inom EU har ca 40 % av EU-medlen. Koncentrationen av de federala medlen i USA har i huvudsak vuxit fram genom att universiteten själva, i samarbete, fokuserat sin verksamhet, medan kommissionen uppenbarligen ser en politisk top-down strategi som nödvändig inom EU.

Det finns i Grönboken ej heller någon diskussion om hur man skall fokusera forskningen på EU-nivå och samtidigt tillfredsställa regionala behov som man enligt Grönboken vill värna. Likaså saknas en diskussion om hur man bör hantera medlemsländernas, kanske framför allt en del av de nya medlemsländernas, behov av snabb utveckling och därmed sannolikt lägre benägenhet att använda sina resurser för att utveckla excellenta forskningsmiljöer inom EU.

Grönboken analyserar inget av alla de instrument kommissionen redan har för att motverka fragmentiseringen av forskningen, exempelvis ATP, EIT, ERC, ETP, FP 7, JTI etc (uttydningar av förkortningarna finns i Grönboken). Att i ett sådant läge efterfråga nya instrument synes egendomligt, innan man sett och hunnit göra åtminstone preliminära utvärderingar av effekterna av befintliga instrument. Det kan t.o.m. indikera att kommissionen redan i förväg underkänner de instrument man själv nyligen beslutat om.

Kommissionen är internt splittrad i forskningsfrågorna. DG Forskning har visserligen huvudansvaret för FoU, men flera av andra DG, t.ex. miljö, samhälle, jordbruk, har egna FoU-agendor. Detta kan ge upphov till osäkerhet om kommissionens avsikter.

Mycket arbete har lagts ner, och läggs fortlöpande ner, på att i detalj formulera EU:s ramprogram för forskning. Planeringen av FP 7 startade för mer än fyra år sedan. Förberedelserna för tidigare FP har också varit omfattande. Planering av nästa FP beräknas starta 2011, fyra år innan själva ramprogrammet skall komma igång. Däremot läggs mindre resurser på nyttoutvärdering av hittills genomförda program och nu pågående åtgärder, ett förhållningssätt som även genomsyrar Grönboken.

Frågan om subsidiaritet (vad görs bäst nationellt och vad görs bäst på EU-nivå) borde vara en skarp strategisk fråga, men behandlas inte alls i kommissionens rapport.

Förslag till åtgärder

Kommissionen bör stimulera till en process för att i ett sammanhang diskutera och formulera tydliga och realistiska mål för forskning, innovation/kommersialisering, utbildning inom unionen. Detta kan lämpligen ske som en del av den fortsatta behandlingen av Grönboken, varvid Grönbokens nuvarande förslag till strategi kan diskuteras mot bakgrund av dessa mål.

Kommissionen bör inrikta sin framtida forskningspolitik på systemet forskning, innovation/kommersialisering, utbildning, inte enbart forskning som är fallet i Grönboken.

De utvärderingar som hittills gjorts av den gemensamma forskningspolitiken har i flertalet fall avsett administrativa och organisatoriska frågor enbart. Det är angeläget att kommande utvärderingar dessutom inriktas mot nytta (vetenskapligt, samhällsekonomiskt, miljömässigt, socialt etc.) av genomförda åtgärder. Detta är särskilt viktigt i ett läge, som i fallet med Grönboken, då det föreslås nya åtgärder som avses verka i samma riktning som ett antal nyligen beslutade och nyss igångsatta åtgärder.

Koordination och fokusering bör enligt KSLA:s uppfattning göras inom områden där sådana åtgärder kan beräknas tillföra något till EU:s status som framstående region inom forskning och utveckling. Det kan t.ex. gälla områden där EU redan är framstående i en internationell jämförelse, men måste konsolidera sig, eller där man kan bedöma att EU inom en snar framtid kan inta en sådan position. Analys och förslag om detta måste också utarbetas som en del av den fortsatta processen kring Grönboken.

På den nationella nivån bör Grönboken föranleda diskussion och ställningstagande till hur stora resurser Sverige bör avsätta för EU-systemet, samt hur Sverige bör understödja sin egen FoU-kapacitet för att kunna vara aktiv, framgångsrik och efterfrågad inom unionen och globalt.

Sverige tillhör uppenbarligen de länder inom unionen som inte har tillräckligt ändamålsenliga innovationssystem och modeller för koppling mellan forskning och innovation/kommersialisering. I samband med att en ny forskningspolitisk proposition skall läggas fram under 2008 kan det vara lämpligt med förslag till åtgärder härvidlag.

Den regionala dimensionen är inte behandlad i Grönboken, mer än att man utan analys och förslag för fram att EU skall värna om Europas mångfald.

De areella resurserna, mark, skog, vatten är centrala för framtiden. Ur dem skall inte bara de traditionella produkterna framställas, utan även en lång rad nya produkter och tjänster som är nödvändiga för att utveckla samhället i en hållbar riktning (förnyelsebar råvara, rekreativa och estetiska värden, understöd av ekosystemtjänster etc.). Man kan enligt många bedömare i en snar framtid befara en skarp konkurrens om dessa resurser för olika ändamål.

Vetenskapliga discipliner med inriktning på dessa resurser måste av klimatologiska, geologiska, genetiska och en lång rad andra skäl arbeta med tillämpningar inom biofysiskt likartade områden. Norra Europa är ett sådant område. KSLA anser att det är hög tid att det politiska systemet stöder och utvecklar de initiativ till samverkan och samarbete som forskningsvärlden i Skandinavien och Baltikum självt tagit. Kanske skall ett sådant initiativ utökas till hela norra Europa (förutom Skandinavien och Baltikum även norra

Tyskland, Nederländerna, Storbritannien) och även tredje land (exempelvis Kanada, Ryssland). Ett sådant väl förberett och koordinerat förslag till regional forsknings- och innovationspolitik inom de areella resurserna skulle vara mycket framsynt med tanke på de förändrade betingelser för biologisk produktion som IPCC-panelen har redovisat, där just dessa geografiska områden beräknas få en betydligt mera central roll för världens försörjning med biologisk råvara än vad som hittills har varit fallet.

Stockholm den 14 september 2007

KUNGL. SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIEN

Mårten Carlsson

Åke Barklund